

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

Простомолотова Оксана Русланівна

УДК 364.4-43:316.647.5-055.3](477)(043.3)

**«ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА З
ПРЕДСТАВНИКАМИ ЛГБТ СПІЛЬНОТИ»**

спеціальності 231 – «Соціальна робота»

АВТОРЕФЕРАТ

магістерської роботи

за освітньо-професійною програмою «Соціальна робота»

Миколаїв – 2021

Магістерською роботою є рукопис.

Роботу виконано в Чорноморському національному університеті імені Петра Могили, Міністерство освіти і науки України.

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: кандидат педагогічних наук, доцент
ФАЙЧУК Олена Леонідівна
Чорноморський національний
університет імені Петра Могили

РЕЦЕНЗЕНТ: доктор наук з державного
управління, професор б.в.з.
АНДРІЯШ Вікторія Іванівна
Чорноморський національний
університет імені Петра Могили.

Захист відбудеться 26 лютого 2021 року о 9.00 на засіданні ЕК кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки Чорноморського національного університету імені Петра Могили, за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 1-а Воєнна, 2.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі соціальної роботи, управління і педагогіки Чорноморського національного університету імені Петра Могили, за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 1-а Воєнна, 2.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Євроінтеграційний рух України, який передбачає в тому числі і утвердження гендерної рівності, зумовлює актуальність питання забезпечення реалізації прав і свобод для представників ЛГБТ спільноти, ефективної діяльності державних і недержавних органів щодо вирішення соціально-психологічних проблем даної категорії населення. В цілому в світі стратегія становлення та утвердження в суспільстві гендерної рівності розглядається сьогодні як світова мета та глобальний вектор розвитку для кожної країни. Не менш болючими залишаються питання зростання свобод, справедливості й рівності представників ЛГБТ у всіх сферах суспільного життя.

Завдання соціального працівника, як активного реалізатора державної соціальної та гендерної політики – забезпечити всі необхідні умови для подолання дискримінації представників ЛГБТ спільноти, прийти задоволенню всіх нагальних потреб. ЛГБТ – це не просто носії різного гендеру, це люди різного віку, релігійних і політичних уподобань, різного стилю життя, мають різні професійні інтереси, відрізняються соціальним і сімейним статусом, етнічним походженням тощо. Все це зумовлює складність роботи соціального працівника з даною категорією клієнтів та необхідність розробки дієвих методів вирішення професійних задач.

Більшість наукових досліджень представлені доробками зарубіжних вчених: Бовуар С., Брайсон В., Кімел М., Столлер Р., Хайнце Е. та інші. Наукові праці вітчизняних дослідників спрямовані на вивчення: гендерної рівності та дискримінації (Войтенко О., Марценюк Т., Пономарьов С., Федорович І.), толерантного ставлення до ЛГБТ та різних провів ксенофобії (Кобзін Д., Марценюк Т., Черноусов А.), гендерної політики (Захаров Є., Приходько О., Марчик М., Плахотнік) тощо. Питання різних аспектів соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти розкрито у роботах Андрущенко М., Гейдар Л., Фіш Дж. та інших.

Актуальність описаної проблеми, її недостатня теоретична і практична розробленість зумовили вибір теми магістерського дослідження: «Особливості роботи соціального працівника з представниками ЛГБТ спільноти».

Мета магістерського дослідження – на основі теоретико-експериментального дослідження розкрити особливості роботи соціального працівника з представниками ЛГБТ спільноти.

Для досягнення мети в роботі поставлені такі **завдання**:

- розкрити суть та напрямки соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти;
- охарактеризувати представників ЛГБТ спільноти як клієнтів соціального працівника;
- проаналізувати практичний досвід соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти;
- на основі проведеного діагностичного експерименту розробити рекомендації щодо удосконалення соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти.

Об’єкт дослідження – представники ЛГБТ спільноти, як явище сучасного суспільства.

Предмет дослідження – особливості соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти.

Методи дослідження. Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження становить комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. В ході написання роботи використовувались методи: *теоретичні* – теоретичний аналіз наукової літератури і нормативних документів, синтез, порівняння, узагальнення і систематизація одержаних даних із метою дослідження різних поглядів вітчизняних і зарубіжних вчених; *емпіричні* – спостереження, опитування, статистичні методи обробки емпіричних даних.

Наукова новизна магістерського дослідження полягає в тому що: обґрунтовано шляхи удосконалення соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти; уточнено сутність соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти.

Теоретична значення роботи полягає в тому, що набули подальшого розвитку наукові уявлення щодо особливостей соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти.

Практична значущість результатів дослідження. Результати проведеного дослідження можна використовувати під час підготовки до лекцій, семінарів, конференцій, а також написання наукових статей, тематика яких торкається питань соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти. Матеріали магістерської роботи можуть використовуватись у практиці роботи соціального працівника з даною категорією населення.

Експериментальна база дослідження. Діагностичний експеримент було проведено серед студентів Чорноморського національного університету імені Петра Могили (спеціальність «Соціальна робота») та серед фахівців і клієнтів Ресурсного центру «Асоціація ЛГБТ «ЛІГА».

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки науково-педагогічного пошуку доповідались та обговорювались під час

XXIII Всеукраїнській науково-практичній конференції: Могілянські читання – 2020: «Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти» (м. Миколаїв, 13 листопада 2020 р.).

Публікації. Основні положення й висновки магістерської роботи висвітлено у 1 одноосібній публікації:

Простомолотова О.Р. Особливості ставлення до представників ЛГБТ в Україні і світі // Могілянські читання – 2020: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти: XXIII Всеукраїнська науково-практична конференція: тези доповідей. – Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. – С.24-26.

Структура роботи. Робота складається із вступу, 2-х розділів, які містять шість підрозділів, висновків до кожного розділу, рекомендацій, загальних висновків, списку використаних джерел (70 найменування, із них 5 іноземною мовою). Загальний обсяг роботи становить 100 сторінок, із них - 80 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми магістерської роботи, представлено мету і завдання, визначено об'єкт та предмет, сформульовано методологію дослідження, показано теоретичну і практичну значущість отриманих результатів, апробацію результатів.

У першому розділі «**Теоретичні засади вивчення соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти**» було розглянуто наукові підходи щодо визначення сутності та особливостей соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти; охарактеризовано представників сексуальних меншин, як клієнтів соціальної роботи; проаналізовано зарубіжний та вітчизняний досвід надання психологічної допомоги представникам ЛГБТ спільноти.

З'ясовано, що представники ЛГБТ спільноти стають дедалі поширенішими в українському суспільстві, але це не змінює факту постійної дискримінації та негативного ставлення з боку громадян. ЛГБТ – це прийнята у всьому світі аббревіатура, яка позначає спільноту людей, що включає геїв, лесбійок, бісексуалів та трансгендерів. Основна мета існування цієї спільноти – це намагання домогтися змін в законодавстві, спрямованих на забезпечення рівних прав гендерних та сексуальних меншин. Мова йде про права, які закріплені у законодавстві на рівні з іншими людьми, а не якісь виключення чи унікальні привілеї.

Виявлено ряд факторів, які впливають на специфіку роботи з сексуальними меншинами. Насамперед, це залежить від проблем, які необхідно вирішити в окремому випадку: профілактика ВІЛ/ІПСШ серед ЧСЧ та ЖСЖ; самореалізація у суспільстві; влаштування на роботу; пошук житла та оформлення документів.

Проаналізовано зарубіжний та вітчизняний досвід особливостей надання психологічної допомоги представникам ЛГБТ спільноти. Виявлено, що у світі існує низка громадських організацій, які надають психологічну, юридичну, соціальну та інші види допомог даній категорії населення. Наприклад, у США існує потужна Кампанія про права людини, що займається захистом прав ЛГБТ, незважаючи на демократичність та свободу цієї країни. Психологічна допомога та методи роботи з представниками гендерних та сексуальних меншин виявляються важливою умовою розвитку самосвідомості та правосвідомості особистості, а зі стратегічної точки зору - ключем до розвитку громадянського суспільства в цілому.

У другому розділі **«Організація та аналіз результатів емпіричного дослідження щодо удосконалення соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти»** було описано: організацію та аналіз результатів діагностичного дослідження; розроблено рекомендації щодо удосконалення соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти.

Емпіричне дослідження щодо удосконалення соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти було проведено у три етапи (підготовчий, основний та аналітичний) і передбачало опитування студентів спеціальності «Соціальна робота», представників ЛГБТ спільноти та соціальних працівників з метою визначення особливостей соціальної роботи з даною категорією населення. Під час підготовчого етапу експерименту було створено відповідно три опитувальника. Основний етап передбачав безпосереднє проведення опитування респондентів, яке відбувалось дистанційно до допомогою Google форми. Аналітичний етап дослідження мав на меті аналіз отриманих результатів опитування та розробку рекомендацій щодо удосконалення соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти.

Аналіз результатів опитування студентів засвідчив, що рівень їх толерантності до представників ЛГБТ спільноти середнього показника, також вони продемонстрували бажання покращити свої знання в напрямку соціальної роботи з даною категорією клієнтів та в майбутньому працювати з ними. Також було виявлено недостатнє розуміння всього спектру проблем, з якими стикаються представники ЛГБТ спільноти, основний акцент був лише на: дискримінації (35, 7 %), агресії та булінгу (23,5%), страху бути не

прийнятим близькими та оточуючими (22,3%) та проблемах самосприйняття (18,5%). Щодо визначення дисципліни, які мають безпосередній вплив на підготовку до роботи з представниками ЛГБТ спільноти респондентами були вказані такі варіанти: Соціальна робота з різними категоріями клієнтів (30,3%), Психологія особистості (23,4%), Психологічна допомога в соціальній роботі (19,2%) та ін.

Також було проведено опитування серед представників ЛГБТ спільноти, яке продемонструвало, що: більшість опитаних не готові відкрито говорити про свою сексуальну орієнтацію чи гендерну приналежність; причинами цього було визначено страх осуду, негативний попередній досвід; основні послуги, які б хотіли отримувати респонденти – психологічна підтримка та консультування, участь у роботі груп взаємопідтримки тощо. Проведене опитування серед соціальних працівників дозволило встановити: респондентам притаманний задовільний рівень поінформованості щодо роботи з представниками ЛГБТ спільноти (знання основних законодавчих актів, які регламентують даний напрямок соціальної роботи, функціональні обов'язки щодо вирішення проблем цих клієнтів, можливості переадресації тощо); високий показник обізнаності в методах протидії стигмі, дискримінації та гомофобії; готовність працювати з даною категорією клієнтів, але при цьому наголошують на недостатній практичній підготовці.

Аналітичний етап експериментального дослідження передбачав розробку рекомендацій щодо удосконалення соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти. Зокрема, для студентів запропоновано введення нової навчальної дисципліни «Особливості соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти», необхідність проведення практичних вправ та тренінгових занять, відвідування громадських організацій відповідного напрямку діяльності, за можливості знайомство з представниками ЛГБТ спільноти, здійснення просвітницької роботи студентів щодо особливостей соціальної роботи з даною категорією клієнтів тощо. Також важливою складовою покращення соціальної роботи з даною категорією населення є постійне вдосконалення професійних навичок соціальних працівників (навчання, підвищення кваліфікації тренінги на гендерну тематику) тощо.

ВИСНОВКИ

Науковий аналіз досліджуваної проблеми та результатів проведеної експериментальної роботи дає підстави зробити наступні висновки:

1. Розкривши теоретичні засади вивчення соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти, ми прийшли висновку, що даний напрямок професійної діяльності соціального працівника тільки набуває популярності та наукової обґрунтованості. Більшість наукових досліджень представлені доробками зарубіжних вчених, серед вітчизняних дослідників слід відмітити роботи Войтенко О., Марценюк Т., Пономарьова С., Федоровича І. Захарова Є. та ін. Аналіз існуючих літературних джерел засвідчує, що ЛГБТ – це прийнята у всьому світі аббревіатура, яка позначає спільноту людей, що включає геїв, лесбійок, бісексуалів та трансгендерів. Основна мета існування цієї спільноти – це намагання домогтися змін в законодавстві, спрямованих на забезпечення рівних прав гендерних та сексуальних меншин. Автором роботи запропоновано власне визначення «соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти», як напрямку професійної діяльності соціального працівника, що полягає у виявленні та задоволенні потреб представників ЛГБТ спільноти, наданні їм профілактичної, корекційної та реабілітаційної допомоги з метою успішної соціалізації.

Основними напрямками соціальної роботи з даною категорією клієнтів є: соціально-психологічне консультування, просвітницька діяльність, переадресування, посередництво, профілактика ВІЛ/СНІД та ЗПСШ, подолання різних проявів дискримінації та ксенофобії, аутич-робота, захист прав тощо.

2. Охарактеризовано представників ЛГБТ спільноти як клієнтів соціального працівника. Визначено, що дана категорія має ряд психологічних та соціальних проблем, які потребують вирішення: страх осуду та дискримінації, ризик насилля та ксенофобії, важкість знайти друзів та підтримку оточуючих, складнощі у стосунках з партнером, неможливість узаконити відносини, труднощі в народженні чи вихованні дітей та інші. Також встановлено, що представники ЛГБТ спільноти мають значно вищий рівень психічних розладів, випадків вживання психоактивних речовин та спроб суїциду.

Оскільки в Україні відсутня посада соціального працівника по роботі з представниками ЛГБТ спільноти, то допомогу цій категорії клієнтам можуть надавати соціальні працівники (які працюють в молодіжних організаціях, ЦСССДМ, ССД, громадських організаціях), шкільні психологи чи соціальні педагоги, психологи Центрів соціально-психологічної підтримки студентів при університетах та приватні психологи. Також існує низка об'єднань представників ЛГБТ, допомога в яких надається за принципом «рівний-рівному».

3. Розкрито практичний досвід соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти. У світі накопичений значний досвід допомоги даній категорії населення, про що свідчить існування великої кількості міжнародних правових актів (Конвенції Ради Європи про попередження та боротьбу з насильством щодо жінок та побутового насильства, Міжнародна конференція з прав ЛГБТ (Монреальська декларація) та вітчизняних законодавчих документів (Закони України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» та «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»). Визначено, що за кордоном існує значна кількість різноманітних установ та організацій, які спрямовують свою діяльність на захист прав представників ЛГБТ спільноти, подолання всіх форм дискримінації, надання психологічної та інших видів допомог (Intergroup Європарламенту з прав ЛГБТ, Права людини кампанії, Міжнародна комісія з прав геїв і лесбіянок, Міжнародна молодіжна організація геїв і лесбіянок, Російська мережа ЛГБТ, Рада ООН з прав людини групи за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності тощо). В Україні також існують громадські організації та об'єднання, які займаються вирішенням різноманітних проблем ЛГБТ (Ресурсний центр «Асоціація ЛГБТ «ЛІГА» з осередками в різних регіонах країнах, Громадські Центри зменшення шкоди, Гей-альянс Україна, Легалайф Україна, Київпрайд та інші).

4. На основі проведеного діагностичного експерименту розроблено рекомендації щодо удосконалення соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти. Автором дослідження було прийнято рішення щодо проведення діагностичного дослідження серед студентів, соціальних працівників та представників ЛГБТ спільноти. Діагностичне дослідження передбачало реалізацію трьох послідовних етапів (підготовчого, основного і аналітичного) і було спрямоване на визначення: проблем, з якими стикають ЛГБТ в реальному житті; видів допомоги, які вони мають змоги отримати та які реально отримують; рівня толерантного ставлення у молодіжному середовищі та професійному середовищі соціальних працівників до ЛГБТ; стану поінформованості студентів та соціальних працівників щодо методів та форм соціальної роботи з ЛГБТ тощо. Аналіз результатів опитування засвідчив, що в реальному житті представники ЛГБТ спільноти стикаються з низкою проблем та потребують особливої уваги та підходів в організації соціальної роботи з ними.

Автором роботи були розроблені рекомендації щодо удосконалення соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти, які передбачали: введення нової навчальної дисципліни «Особливості соціальної роботи з

представниками ЛГБТ спільноти», необхідність проведення практичних вправ та тренінгових занять, відвідування громадських організацій відповідного напрямку діяльності, за можливості знайомство з представниками ЛГБТ спільноти, здійснення просвітницької роботи студентів щодо особливостей соціальної роботи з даною категорією клієнтів тощо. Також важливою складовою покращення соціальної роботи з даною категорією населення є постійне вдосконалення професійних навичок соціальних працівників (навчання, підвищення кваліфікації тренінги на гендерну тематику) тощо.

Дослідження не вичерпує всіх аспектів указаної проблеми. Подальші науково-педагогічні пошуки передбачають вивчення можливостей впровадження зарубіжного досвіду соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти у українському суспільстві.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Простомолотова О.Р. Особливості ставлення до представників ЛГБТ в Україні і світі // Могилянські читання – 2020: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти: XXIII Всеукраїнська наукова-практична конференція: тези доповідей. – Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. – С.24-26.

АНОТАЦІЇ

Простомолотова О. Р. Особливості роботи соціального працівника з представниками ЛГБТ спільноти – Рукопис.

Магістерська робота на здобуття академічного ступеня магістра за спеціальністю – 231 «Соціальна робота». – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2021.

Магістерська робота присвячена вивченню особливостей соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти. Проведене дослідження дозволяє визначити сутність соціальної роботи з даною категорією населення, основні її напрямки та особливості. Окреслено основні характеристики та проблеми ЛГБТ, як клієнтів соціального працівника. Проаналізовано практичний досвід соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти на прикладі зарубіжних країн та України. Також було прийнято рішення щодо проведення діагностичного дослідження серед студентів спеціальності «Соціальна

робота», соціальних працівників та представників ЛГБТ спільноти. Аналіз результатів опитування дав змогу визначити: реальні проблеми ЛГБТ; послуги, які вони потребують та отримують; характер ставлення студентів та соціальних працівників до даної категорії населення; ключові проблемні моменти, що заважають якісному вирішенню проблем ЛГБТ. На основі аналізу результатів проведеного дослідження автору вдалось розробити ряд рекомендацій щодо удосконалення соціальної роботи з представниками ЛГБТ спільноти.

Ключові слова: соціальна робота, ЛГБТ спільнота, толерантність.

Prostomolotova O.R. Features of the social worker's work with representatives of the LGBT community - Manuscript.

Master's Degree for Academic Master's Degree in Specialty - 231 «Social Work». - Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, 2021.

The master's thesis is devoted to the study of the peculiarities of social work with members of the LGBT community. The study allows to determine the essence of social work with this category of the population, its main directions and features. The main characteristics and problems of LGBT people as clients of a social worker are outlined. The practical experience of social work with representatives of the LGBT community on the example of foreign countries and Ukraine is analyzed. It was also decided to conduct a diagnostic study among students majoring in "Social Work", social workers and representatives of the LGBT community. The analysis of the survey results allowed to identify: real LGBT problems; the services they need and receive; the nature of the attitude of students and social workers to this category of the population; key issues that hinder the quality of LGBT issues. Based on the analysis of the results of the study, the author was able to develop a number of recommendations for improving social work with members of the LGBT community.

Keywords: social work, LGBT community, psychological assistance, toleranc.